

Mariusz Wiatr

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni
Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich, Instytut Bezpieczeństwa Narodowego
e-mail: m.wiatr@wp.pl

Obronność państwa w okresie pokoju

STRESZCZENIE

W niniejszym opracowaniu przedstawiono ogólne założenia systemu obronności państwa w czasie pokoju. Omówiono wybrane globalne zagrożenia i wyzwania. Dokonano charakterystyki wybranych elementów terroryzmu i prognoz zagrożeń terrorystycznych. W dalszej kolejności odniesiono się do działań asymetrycznych oraz przestępczości zorganizowanej. Przedstawiono także wpływ tych zagrożeń na obronność i system bezpieczeństwa państwa.

Słowa kluczowe: obronność państwa, system bezpieczeństwa, wyzwania, terroryzm, zagrożenia asymetryczne, przestępczość zorganizowana.

Obronność państwa stanowi jeden z zasadniczych kierunków jego działalności związanej z rozwojem zarówno w czasie pokoju, jak i funkcjonowaniem w czasie wojny. Stanowi ona zdolność państwa do prowadzenia skutecznych działań obronnych, ochrony jego obywateli i całego mienia. Dziedzina obronności państwa ma obecnie charakter kompleksowy i stanowi przedmiot zainteresowania całego aparatu władzy państwowej wraz z jego najważniejszymi elementami, tj. administracją publiczną i gospodarką państwa¹.

W niniejszym opracowaniu jako główną hipotezę badawczą przyjmuje się określenie możliwości reagowania struktur obronnych państw na zagrożenia asymetryczne, które wynikają nie tylko z możliwości fizycznej (konwencjonalnej) agresji, ale związane są z zagrożeniami terrorystycznymi i wykorzystaniem w tych atakach nowoczesnych technologii. Jaka jest kompatybilność zasad zarządzania bezpieczeństwem w RP, a jak następuje proces współpracy międzynarodowej, a w szczególności proces zapobiegania i reagowania na incydenty.

Aktywny udział Polski w koalicji antyterrorystycznej oraz udział polskich wojsk w misjach stabilizacyjnych i operacjach (wojskowych, Straży Granicznej) poza granicami kraju generuje dla nas zagrożenia militarne i niemilitarne. Powstał więc realny problem dotyczący skutecznego przeciwstawiania się eskalacji zagrożeń i wzrostowi dynamiki przestępczości. Dlatego zarządzanie bezpieczeństwem publicznym w UE może okazać się nieefektywne i nieadekwatne do nowych wyzwań i determinantów zagrożeń.

¹ J. Wojnarowski, *System obronności państwa*, Warszawa 2005, s. 6.

W dzisiejszym świecie mamy do czynienia z przeciwnikiem asymetrycznym, posługującym się niekonwencjonalnymi środkami i metodami w realizacji przedsięwzięć natury politycznej, militarnej, ekonomicznej oraz ideologicznej². Natomiast formy walk prowadzonych przez współczesnego przeciwnika określają rozmiar zagrożeń XXI wieku. Za największe można uznać: terroryzm, zorganizowaną przestępczość, nielegalną imigrację, proliferację broni masowego rażenia, piractwo (dotyczy obszarów morskich)³.

Uwzględniając powyższe, niezbędnym jest posiadanie mechanizmów międzynarodowych, które pozwolą na uzyskanie określonej spójności, wzajemnego korespondowania ze sobą posiadanych sił i środków w transdyscyplinarnej działalności w zapobieganiu i reagowaniu na zagrożenia, dla osiągnięcia odpowiednich efektów bezpieczeństwa.

System obronności państwa oparty jest przede wszystkim na narodowym potencjale obronnym. Na posiadaniu odpowiednich sił i środków do wykonania niezbędnych zadań w zakresie obronności oraz odpowiedniego przygotowania infrastruktury społecznej, gospodarczej i logistycznej do wsparcia poczynań obronnych państwa⁴.

Stosując się do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 września 2004 roku w sprawie gotowości obronnej państwa za obowiązujące stany gotowości obronnej państwa, należy uznać:

- stan stałej gotowości obronnej państwa,
- stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu,
- stan gotowości obronnej państwa czasu wojny.

W celu przeciwdziałania zagrożeniom polityczno-militarnym, a także realizacji zewnętrznych i wewnętrznych zadań obronnych utrzymuje się w czasie pokoju i rozwija na czas zagrożenia system obronności Rzeczypospolitej Polskiej, na który składają się następujące podsystemy⁵:

- kierowania obronnością państwa,
- dwa podsystemy wykonawcze:
 - podsystem militarny,
 - podsystem niemilitarny.

Istotą obronności państwa, jako ważnego elementu bezpieczeństwa państwa, jest wykorzystanie całego potencjału militarnego i niemilitarnego państwa do przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom polityczno-militarnym, kryzysowym i wojennym. Oznacza to w szczególności:

- obronę terytorialną Rzeczypospolitej przed agresją zbrojną, w tym zapewnienie nienaruszalności polskiej przestrzeni powietrznej i morskiej oraz granic lądowych;
- obronę i ochronę wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
- udział we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich NATO, zgodnie z art. 5 traktatu waszyngtońskiego;
- wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym oraz polityczno-militarnych działań stabilizacyjnych;

² Na przykład organizacje ponadpaństwowe: nielegalnie działające – terrorystyczne, przestępcze oraz legalnie działające – podmioty gospodarcze – koncerny, kartele jak i korporacje.

³ Zob. np. R. Olszewski, *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Toruń 2005.

⁴ J. Wojnarowski, op. cit, s. 6.

⁵ Ibidem, s. 6.

- kształtowanie bezpiecznego otoczenia Polski przez rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiadami.

Aby sprostać powyższym zadaniom, Polska realizuje wiele przedsięwzięć obronnych polegających na wypracowaniu oraz nakładaniu zadań obronnych i gospodarczo-obronnych na poszczególne ogniwa systemu obronności państwa, a przede wszystkim na siły zbrojne zdolne do prowadzenia działań: prewencyjnych i stabilizacyjnych, reagowania kryzysowego i wojennych.

Obecnie uwarunkowania światowej polityki bezpieczeństwa nie zakładają reagowania na kryzysy militarne tylko potencjałem dysponowanym przez siły zbrojne. Wynika to z faktu przesunięcia części zadań obronnych na pozostałe elementy systemu obronności państwa. W tym celu siły zbrojne utrzymują w gotowości niezbędny potencjał środków wojskowych do przeciwdziałania lub usuwania przyczyn i skutków zewnętrznych oraz wewnętrznych zagrożeń bezpieczeństwa państwa. W koncepcji obronności (w polityczno-strategicznej dyrektywie obronności) określa się źródła i charakter zagrożeń militarnych dla bezpieczeństwa państwa, formułuje się sposoby przeciwstawiania się tym zagrożeniom w czasie pokoju, kryzysu i wojny oraz ustala się siły i środki, jakie państwo może wydzielić na realizację zadań obronnych⁶. Uwarunkowanie te zawarte zostały w dokumentach regulujących bezpieczeństwo narodowe.

W dniu 7 września 2002 roku została przyjęta Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. W rozdziale pierwszym – „Nowe wyzwania” – zawarto pojawiające się obecnie wyzwania, dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa państwa, zakładając, że:

1. Podstawowe cele polityki bezpieczeństwa naszego kraju są niezmiennie związane z ochroną suwerenności i niezawisłości Rzeczypospolitej, utrzymaniem nienaruszalności granic i integralności terytorialnej państwa.

2. Polityka kraju służy zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli Polski, praw jednostki i głównych wolności, a także demokratycznego porządku w państwie, stworzeniu niezakłóconych warunków do cywilizacyjnego i gospodarczego rozwoju Polski, jak również wzrostu dobrobytu jej obywateli, ochronie dziedzictwa naturalnego i tożsamości narodowej, wypełnieniu zobowiązań sojuszniczych, jak też obronie i promowaniu interesów państwa polskiego.

W wymienionych wyzwaniach dla polskiej polityki bezpieczeństwa pojawiło się nowe wyzwanie globalne – czyli terroryzm międzynarodowy⁷.

Kontynuacja opisywanych wyzwań znalazła się także w kolejnym dokumencie, jakim jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej przyjęta w 2014 roku. W rozdziale II – „Środowisko bezpieczeństwa Polski” – definiuje się zagrożenia globalne, w tym terroryzm z jego rodzajami oraz przestępczość zorganizowaną:⁸

1. Zagrożeniami dla globalnego bezpieczeństwa pozostaną międzynarodowy terroryzm i zorganizowana przestępczość jako składniki niestabilności i konfliktów wewnętrznych oraz źródła takich patologii, jak: przemyt broni, materiałów jądrowych i podwójnego zastosowania, handel narkotykami i ludźmi, porwania dla okupu oraz nielegalne operacje finan-

⁶ Ibidem, s. 7.

⁷ L. Konopka, *Strategia bezpieczeństwa państwa. Różnice i podobieństwa. Polska i Stany Zjednoczone*, Warszawa 2003, nr 6, s. 13.

⁸ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, 2014.

sowe. Wyzwanie stanowią też niekontrolowane migracje ludności, wywołane zarówno przez konflikty, jak i mające swe źródło w problemach natury gospodarczej i społecznej.

2. Wraz z pojawieniem się nowych technologii teleinformatycznych oraz rozwojem sieci Internet pojawiły się nowe zagrożenia, takie jak cyberprzestępczość, cyberterroryzm, cyberszpiegostwo, cyberkonflikty z udziałem podmiotów niepaństwowych i cyberwojna, rozumiana jako konfrontacja w cyberprzestrzeni między państwami. Obecne trendy rozwoju zagrożeń w cyberprzestrzeni wyraźnie wskazują na rosnący wpływ poziomu bezpieczeństwa obszaru domeny cyfrowej na bezpieczeństwo ogólnie kraju. Przy rosnącym uzależnieniu od technologii teleinformatycznych konflikty w cyberprzestrzeni mogą poważnie zakłócić funkcjonowanie społeczeństw i państw.

W zakresie opisywanych wyzwań dokonuje się asymetryzacja bezpieczeństwa. Postępuje rozpowszechnianie zaawansowanych technologii wojskowych oraz zagrożenie proliferacją broni masowego rażenia. Zagrożenie aktami terroryzmu nabrało charakteru powszechnego. Dynamiczny rozwój technologii informacyjnych przynosi problem bezpieczeństwa cyberprzestrzeni. Pojawił się nowy rodzaj zagrożeń w nieznaną dotąd skali. Niewątpliwie system obronności państwa powinien sprostać współczesnym wyzwaniom. Każde wyzwanie posiada dwa oblicza, jedno dotyczy rzucania wyzwań komuś, a drugie ich podejmowania. Dlatego należy przyjmować, że wyzwanie jest zjawiskiem, które podsuwa nam codzienność życia społecznego, wynika z zaistniałej sytuacji lub z sił przyrody. Wyzwanie może stać się problemem, który należy niezwłocznie podjąć, rozwiązując go w ramach procesu zmierzającego do osiągnięcia zamierzonych celów. Wyzwanie zatem oznacza to wszystko, co może się zdarzyć i co podmiot (człowiek) musi uwzględnić, planując swoje działania. Wyzwania z natury swojej ani nie są dobre, ani złe. Dobrze spożytkowane stanowią szansę do dalszego rozwoju, a źle wykorzystane lub niepodjęte mogą spowodować zagrożenia i doprowadzić do kryzysu w rozwoju czy działaniu człowieka, systemu⁹.

Pojawiają się wyzwania związane z bezpieczeństwem militarnym, które dotyczą przesunięcia się punktu ciężkości z zagrożeń klasycznych, czyli militarnych, na zagrożenia stwarzane przez trudne do zidentyfikowania podmioty pozapaństwowe. Głównym zagrożeniem jest zorganizowany terroryzm międzynarodowy, który odznacza się bezwzględny charakterem w działaniach. Aktywność w koalicji antyterrorystycznej może wystawiać nas na ryzyko ataków wrogich akcji ze strony ugrupowań, którym społeczność międzynarodowa wydała walkę. Równie groźne jest niekontrolowane przemieszczanie broni masowego rażenia oraz zorganizowana przestępczość, głównie dotycząca przemytu broni i materiałów niebezpiecznych. Dogodne do tych działań położenie Polski staje się przedmiotem rosnącego zainteresowania zorganizowanych międzynarodowych grup przestępczych. Włączenie Polski w unijne procedury pozwoli nam skutecznie kontrolować obrót z zagranicą w zakresie zezwoleń na eksport, import oraz tranzyt towarów strategicznych lub innych technologii objętych kontrolą.

Gwałtowny rozwój teleinformatyki stwarza zagrożenia dotyczące penetracji baz danych w kluczowych dziedzinach wpływających na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego Polski¹⁰. Ponadto na bezpieczeństwo mają bardzo duży wpływ strategiczne surowce, takie jak: ropa naftowa, gaz ziemny czy też energetyka. Wytwarzanie ich oraz dystrybucja stają się wyzwaniami dla systemu obronności państwa.

⁹ J. Wojnarowski, op. cit., s. 11.

¹⁰ Ibidem, s. 12.

Zagrożenie terroryzmem stanowi współcześnie jedno z najpoważniejszych zagrożeń nie tylko w wymiarze narodowym, ale również międzynarodowym. Terroryzm stanowi zjawisko szczególnie skomplikowane, wokół którego – mimo długoletnich badań – pojawiło się wiele nieporozumień, błędów czy stereotypów. Zjawisko to jest jednym z najmniej zrozumiałych działań politycznych. Jego niejasny charakter oraz zmienność czynią go mało konkretnym, wymykającym się istotnym analizom naukowym, a przede wszystkim wszelkim próbom znalezienia jakichś prawidłowości, zaobserwowania ogólnych zasad rządzących tym zjawiskiem. O wielkości problemu świadczyć mogą choćby trudności ze stworzeniem definicji, uciążliwe nie tylko z punktu widzenia naukowego (nauka potrafi sobie z takimi problemami poradzić), ale głównie w praktycznych działaniach antyterrorystycznych¹¹.

Jeśli więc stworzenie zadowalającej definicji nie jest możliwe, to trzeba chociaż spróbować przynajmniej wskazać na najbardziej konstytutywne cechy terroryzmu. Próbą ich wyodrębnienia stało się podjęte przez Alexa P. Schmida oraz Alberta Jongmana porównanie 109 definicji terroryzmu: akademickich, oficjalnych, sformułowanych przez różne agendy państwowe, jak również zestawienie cech pojawiających się w nich najczęściej. Na pierwszych miejscach w tym rankingu pojawiły się¹²:

- przemoc i siła (83,5%)
- charakter polityczny (65%)
- strach, podkreślenie terroru (51%).

Ewolucja, jakiej podlega terroryzm, związana jest także z rozwojem technologicznym – dostępem terrorystów do nowoczesnej broni i coraz doskonalszych środków masowej komunikacji. Przemianom podlegają też motywacje polityczne kierujące zamachowcami. Mają one wpływ na charakter tego zjawiska, sprawiają, iż poszczególne jego nurty różnią się od siebie założeniami taktycznymi. Niezmiennie pozostają jednak podstawowe problemy polityczne, moralne i prawne dotyczące terroryzmu¹³.

Można przyjąć kilka elementów prognozy zagrożeń terrorystycznych¹⁴:

1. Wbrew marzeniom zwolenników globalizacji różnice pomiędzy krajami rozwiniętymi, beneficjentami globalizacji, a państwami rozwijającymi się bądź wręcz uznawanymi za kraje upadłe (np. Sudan), będą się zwiększać. Formą kanalizowania frustracji emocjonalnej stanie się sięganie po pomoc – w tym również działania o charakterze terrorystycznym.

2. W nadchodzących latach główną formą konfliktu okaże się konflikt asymetryczny. O ile prawdopodobieństwo wybuchu wojny „klasycznej”, czyli starcia zbrojnego, w którym przeciwko sobie staną duże, nowoczesne i dobrze zorganizowane armie, jest relatywnie niewielkie, to prawdopodobieństwo wybuchu konfliktów asymetrycznych, przejawiających się również w formie działań terrorystycznych podejmowanych przez organizacje sieciowe – wzrasta.

3. Organizacje terrorystyczne, które należy postrzegać w kategoriach samodzielnego bądź quasi-samodzielnego aktora w stosunkach międzynarodowych, będą obierać formę sieciową, używając najbardziej rozwiniętych środków łączności. Dla hierarchicznych organizacji, jakimi są kraje i ich agendy, stanowić to będzie konieczność stworzenia nowych strategii zwalczania terroryzmu, a szerzej – nowych doktryn obronnych.

¹¹ T. Tomczak, *Ewolucja terroryzmu. Sprawcy – metody – finanse*, Poznań 2010, s. 7.

¹² Ibidem, s. 9.

¹³ Ibidem, s. 16.

¹⁴ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008, s. 152.

4. Coraz większa będzie spektakularność zamachów terrorystycznych, wywołujących zagrożenie i poczucie strachu. Terroryzm coraz trudniej będzie oswoić, co przyczyni się do nerwowych reakcji społeczeństw krajów rozwiniętych i nacisków na zdecydowane działania rządów, zaś z drugiej strony – wzbudzi protesty przeciwko brutalności owych działań. Spowoduje to pewien dualizm w reakcjach społecznych: z jednej strony, można przypuszczać, nastąpią reakcje ksenofobiczne oraz np. radykalnego zaostrzenia polityki imigracyjnej, z kolei z drugiej – podejmowania prób nawiązania porozumienia dla liberalnych tradycji Zachodu.

5. Przełomem okaże się pozyskanie i użycie broni masowego rażenia (głównie – broni jądrowej) czy to przez poszczególne kraje (np. Iran przeciwko Izraelowi), czy również przez organizacje terrorystyczne (Al Kaida). Taką możliwość należy postrzegać jako zagrożenie, gdyż – niezależnie od strat – odpowiedzią może być zastosowanie przez Stany Zjednoczone polityki „nagiej siły”, nawet w postaci użycia broni jądrowej przeciwko określonym celom.

6. Zagrożeniem będzie również reakcja krajów i sposoby walki z terroryzmem, jakie podejmą. Realizowane dotychczas działania nasuwają sugestię, że główne metody zwalczania terroryzmu na płaszczyźnie krajowej związane są z ograniczeniami swobód obywatelskich (przede wszystkim prawa do prywatności – np. debata nad ustawodawstwem antyterrorystycznym w Stanach Zjednoczonych), jak również na płaszczyźnie międzynarodowej – z wykorzystaniem siły w sposób jednoznacznie wykraczający poza ramy ustalone w art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych (konceptje uderzenia prewencyjnego bądź odpowiedzialności za ochronę). Nasuwa się pytanie, czy demokracja liberalna jest w stanie skutecznie walczyć przeciwko terroryzmowi, nie tracąc swoich atrybutów, czyli nie przestając być demokracją liberalną. Skuteczność walki z terroryzmem wymagać będzie niedługo daleko idących kompromisów z określonymi zasadami ochrony praw człowieka, co wywoła następne napięcia polityczne tak w sferze wewnętrznej, jak też międzynarodowej.

7. Można się również spodziewać zastosowania przez terrorystów kolejnych form działania, np. w formie cyberterrorizmu na wielką skalę. Wywoła to wielkie straty ze względu na widoczne już dziś uzależnienie krajów rozwiniętych od infrastruktury technologicznej (np. paraliż systemu zasilania w energię elektryczną). Związane jest to z koncepcją konfliktu asymetrycznego, w którym atakowane są cele miękkie.

Terroryzm odwołuje się też do jednego z najbardziej charakterystycznych dla XXI wieku zjawisk, a dokładnie do rzeczywistości wirtualnej. We współczesnym świecie, którego funkcjonowanie ze względu na postępującą automatyzację i komputeryzację uzależnione jest od sieci komputerowych, także cyberatak może stać się bronią masowego rażenia. W związku z tym wyrastającą z postępującej szybkości procesów globalizacyjnych cechę terroryzmu stanowi możliwość uderzenia w państwo właśnie na styku rzeczywistości wirtualnej oraz kontrolowanych za jej pośrednictwem elektrowni, oczyszczalni ścieków i pozostałych koniecznych do funkcjonowania społeczeństw elementów infrastruktury państwa¹⁵.

Globalizacja środków komunikacji i telekomunikacji w ciągle rozwijającym się świecie pociągnęła za sobą globalizację celów. Cele te są widoczne – jeśli nie w bezpośrednim doświadczeniu, to poprzez rzeczywistość wirtualną, telewizję jak również możliwość bezpośredniego przekazu audio oraz wideo na skalę globalną¹⁶.

¹⁵ K. Liedel, *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Warszawa 2010, s. 29.

¹⁶ *Ibidem*, s. 30.

W odniesieniu do terroryzmu przekonujące wydaje się raczej wskazanie na zagrożenia asymetryczne. Termin ten zyskał szerokie zastosowanie po 11 września 2001 roku. Oznacza on zastosowanie przez podmiot bądź podmioty, słabsze od przeciwników oraz niezdolne do prowadzenia otwartego konfliktu metod i środków niekonwencjonalnych, wykorzystując główne słabości atakowanego, uniemożliwiając bądź utrudniając użycie posiadanego potencjału obronnego¹⁷.

Zagrożenie asymetryczne jest różnie definiowane (podobnie jak terroryzm czy działania specjalne). Jedną z definicji brzmi następująco: zagrożenia asymetryczne dotyczą sfery militarnej i pozamilitarnej. Obejmują myślenie, organizowanie i działanie odmienne od przeciwnika, w tym wykorzystywanie wszelkiego rodzaju różnic w szeroko pojmowanych potencjałach stron. Celem jest maksymalizowanie własnej przewagi, wykorzystywanie słabości przeciwnika dla uzyskania dominacji nad nim oraz większej swobody operacyjnej¹⁸.

Najwięcej wątpliwości budzi jednak fakt, iż kategoria wojen asymetrycznych obejmuje dość różnorodne zjawiska. Należą do nich nie tylko działania różnego rodzaju grup wyrotowych, jak też rozmaite wojny oraz konflikty realizowane przez państwa, w tym również działania określane mianem terroryzmu państwowego. Pojęcie to oznacza działalność państw prowadzącą do zastraszania obywateli własnych lub też innych państw. Jest to zjawisko istotne, aczkolwiek kierujące się trochę innymi mechanizmami niż przemoc stosowana przez grupy pozapaństwowe. Nazwanie jednej i drugiej działalności terroryzmem bądź konfliktem asymetrycznym nie sprzyja wyjaśnieniu czegokolwiek. Wręcz przeciwnie, zupełnie niepotrzebnie komplikuje to całą sprawę¹⁹.

Wydaje się, iż najlepszym rozwiązaniem byłoby w takiej sytuacji przyjęcie, że oba pojęcia, zarówno terroryzm, jak też konflikt asymetryczny, związane są z aktywnością podmiotów pozapaństwowych, grup desperatów walczących o zdobycie różnych celów i posiadających potencjał, przede wszystkim w wymiarze militarnym, zdecydowanie mniejszy niż ich przeciwnik – państwo²⁰.

Wojny w wymiarze wirtualnym redefiniują parametry konfliktu, a nawet eliminują niektóre determinanty, takie jak terytorium, zasoby naturalne, organizacja wojskowa, porządek publiczny. Na płaszczyźnie wirtualnej powstają – według określenia D.J. Kilcullena – „pseudopaństwa” pozbawione tradycyjnych elementów władzy państwowej, podmiotowości prawnomiędzynarodowej i hierarchicznej organizacji, a jednak dysponujące skutecznymi instrumentami i metodami oddziaływania na środowisko międzynarodowe, wpływem na populację, pomnażaniem zasobów finansowych i możliwością prowadzenia kampanii informacyjnej.

W najbardziej ogólnym ujęciu termin „asymetria” w odniesieniu do strategii wojskowych oznacza „wykorzystanie pewnego rodzaju odmienności do uzyskania przewagi nad przeciwnikiem” lub też bardziej precyzyjnie: „działanie, organizowanie się, myślenie odmienne od przeciwnika w celu maksymalizacji własnych atutów i wykorzystywania jego słabości dla przejęcia inicjatywy”. Konflikt asymetryczny cechuje się zatem odmiennością celów oraz

¹⁷ M. Madej, *Globalizacja zagrożeń asymetrycznych* [w:] *Globalizacja a stosunki międzynarodowe*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, I. Simonides, Bydgoszcz–Warszawa 2004, s. 222.

¹⁸ J. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003, s. 18.

¹⁹ M. Tomczak, op. cit., s. 12–13.

²⁰ J. Pawłowski, *Zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego po zimnej wojnie* [w:] *Zimna wojna (1946–1989) i jej konsekwencje dla ładu międzynarodowego*, red. B. Koszel, S. Wojciechowski, Poznań 2007, s. 242.

metod działania, wykorzystywanych środków i zasobów, a także rozbieżnością wartości, norm i zasad, którymi kierują się walczące strony.

Asymetria odnosi się także do wykorzystywania rakiet balistycznych, przenoszących broń masowego rażenia. Podmioty posiadające relatywnie słaby szeroko pojmowany potencjał wojskowy mogą wykorzystywać tego typu arsenał do osiągnięcia pewnego stopnia neutralizacji zdolności wojskowych przeciwnika. Paul Bracken, ekspert w dziedzinie studiów strategicznych, określił rakiety balistyczne jako jeden z rodzajów tzw. technologii zakłócających, które – przy względnie niskim koszcie nabycia – są skutecznym narzędziem przeciwdziałania klasycznym potęgom militarnym²¹.

Otóż należy zauważyć, że dzisiaj ryzyko użycia broni nuklearnej jest bardzo wysokie. Jego prawdopodobieństwo jest o wiele bardziej realne niż w okresie zimnej wojny. Amerykańscy eksperci szacują, że w nadchodzącej dekadzie wynosi ono 30–40%. Potencjał nuklearny świata jest wciąż olbrzymi i ciągle doskonalony. Pojawiają się ponadto na coraz większą skalę różnorodni nowi, w tym niepaństwowi, dysponenci tej broni, rozwija się czarny rynek nuklearny, stary, poradziecki arsenał nuklearny wciąż budzi niepokój z punktu widzenia jego awaryjności, a także istnieją obawy o skuteczną kontrolę nad arsenałem Pakistanu. Coraz bardziej prawdopodobna staje się również przyspieszona nuklearyzacja Bliskiego Wschodu w następstwie uzyskania broni jądrowej przez Iran. Ryzyko celowych cyberataków na systemy sterowania lub zabezpieczenia broni jądrowej musi być dzisiaj brane poważnie pod uwagę. Możliwością dywersji informacyjnej, w tym dywersji cybernetycznej, dysponują nie tylko wyspecjalizowane siły państwowych służb specjalnych. Nie można wykluczyć uzyskania takich zdolności przez organizacje niepaństwowe, w tym organizacje terrorystyczne.

Prawdopodobne jest dalsze poszerzenie się liczby państw nuklearnych. Oficjalnie jest ich dziewięć. Tysiącami ładunków mierzy się zasoby nuklearne dwóch głównych mocarstw – USA i Rosji, setkami – zasoby „drugiej ligi nuklearnej”, tj. Chin, Francji, Wielkiej Brytanii i Izraela; dziesiątkami – nowicjuszy, jakimi są Indie, Pakistan i Korea Północna. Jednocześnie warto zauważyć, że prawie 60 państw posiada albo buduje siłownie nuklearne lub reaktory dla celów badawczych. Spośród nich 40 dysponuje infrastrukturą naukową i przemysłową pozwalającą im – gdyby tylko na to się zdecydowały – na wyprodukowanie broni nuklearnej w krótkim czasie. Bez wątpienia w nadchodzących latach wiele państw będzie kontynuowało swoje prace nad bronią nuklearną, chemiczną i biologiczną, zwiększając swoje możliwości w tym względzie. Państwa nuklearne będą doskonalić odporność i żywotność swoich sił odstraszania oraz niezawodność, precyzję i siłę rażenia środków przenoszenia, a także możliwości pokonania obrony przeciwrakietowej. Takie tendencje mogą prowadzić do naruszenia równowagi sił oraz zwiększać ryzyko konfliktów mogących przekształcać się w konflikt nuklearny²².

Czy zatem, podsumowując konflikty i zagrożenia asymetryczne, prowadzą one do zakwestionowania całej teorii równowagi siły? Na tak daleko idący wniosek raczej nie można sobie pozwolić, choć w zdecydowany sposób ograniczają one zakres jej stosowania. Teoria ta nie może mieć już wartości wyjaśniającej w całym obszarze stosunków międzynarodowych. Zachowa zapewne swą użyteczność przy analizowaniu relacji między największymi potęgami w systemie międzynarodowym i będzie wskazywała na możliwe kierunki ich zacho-

²¹ <http://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/publikacje/inne-wydawnictwa/3545,Biblioteka-BN-Asymetria-i-hybrydowosc-stare-armie-wobec-nowych-konfliktow.html>, dostęp 4.01.2018 r.

²² <https://www.bbn.gov.pl/download/1/8600/21-49StanislawKoziej.pdf>, dostęp: 4.01.2018 r.

wań. Na pewno jednak nie będzie tworzyła już złudzenia równowagi, które towarzyszyło jej w czasie zimnej wojny, kiedy to groźba wzajemnego i całkowitego zniszczenia nuklearnego skłaniała mocarstwa do balansowania swojej potęgi, a tym samym i utrwalania stanu bezpieczeństwa międzynarodowego. Zagrożenia asymetryczne – przynajmniej do czasu znalezienia „przeciw strategii” – skutecznie eliminują to względne poczucie bezpieczeństwa nawet u najsilniejszych²³.

Asymetria szeroko rozumiana zwiększa się – asymetria potencjałów (potęgi), asymetria położenia, asymetria zagrożeń, a też asymetria strategii. Asymetrię potęgi należy – co jest niezwykle ważne – postrzegać w kontekście asymetrii kultur, mentalności, systemów wartości. Należy przy tym podkreślić, że w konfliktach (też zbrojnych) nawet znaczna przewaga wyłącznie ekonomiczna czy technologiczna nie gwarantuje w sposób automatyczny zwycięstwa. W świecie nierównowagi biedni pewnie nie podporządkują się z pokorą bogatym. Przekonanie zaś, że w walce pozbawieni są oni szans, jest złudą²⁴.

Kolejnym wyzwaniem w działaniach asymetrycznych jest zjawisko przestępczości zorganizowanej. Zorganizowana przestępczość jest znana od bardzo dawna, bowiem występowała w wielu krajach, poprzez różnorodną formę, a przedmiotem zainteresowań były różne obszary życia społeczno-ekonomicznego. Najwyższy stopień osiągnęła we Włoszech, USA, krajach złotego trójkąta (Birmie, Tajlandii, Japonii), złotego półksiężyca (Pakistanie, Indiach, Afganistanie), Turcji, Niemczech, krajach bałkańskich, na Tajwanie, Filipinach, Półwyspie Koreańskim, krajach Ameryki Środkowej i Południowej i krajach byłego Związku Radzieckiego. W Polsce również występowały powiązania przestępcze. Najwyższą zorganizowaną formą jest mafia. Jej podstawową cechą działania jest pozyskiwanie przedstawicieli administracji samorządowej i państwowej, sądownictwa i polityków – szantaż, terror i korupcja. Mafia bowiem popiera stojące za nią siły, głównie polityczne, wymuszając przez to korzystne dla siebie decyzje²⁵.

Jednak próbując określić istotę pojęcia przestępczości zorganizowanej, napotkamy na istotną trudność, jaką jest brak w polskim prawie definicji przestępczości zorganizowanej jako zjawiska kryminalno-społecznego oraz grupy i związku przestępczego jako znamion przestępstw związanych z przestępczością zorganizowaną²⁶.

Z danych statystycznych Policji wynika, że zagrożenie, którym jest występowanie tego zjawiska, utrzymuje się przeważnie na stałym poziomie. Główny zysk dla przestępczości zorganizowanej przynoszą głównie: przestępstwa rozbójnicze, produkcja i obrót narkotykami, haracze, nielegalna produkcja alkoholu i wyrobów tytoniowych, przestępstwa bankomatowe, wyłudzenie podatków i towarów ze szkodą dla Skarbu Państwa i prywatnych przedsiębiorstw. Do najczęstszych przestępstw w obrocie ekonomicznym, w jakie angażują się zorganizowane grupy przestępcze, należą przede wszystkim:

- przemyt papierosów,
- oszustwa przy obrocie paliw,
- wyłudzenie podatku VAT przy eksporcie nielegalnych towarów,

²³ <http://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/publikacje/inne-wydawnictwa/3545,Biblioteka-BN-Asymetria-i-hybrydowosc-stare-armie-wobec-nowych-konfliktow.html>, dostęp: 4.01.2018 r.

²⁴ B. Balcerowicz, *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polski*, Warszawa 2004, s. 38.

²⁵ A. Mikusińska, *Katastrofy i zagrożenia we współczesnym świecie*, Warszawa 2008, s. 205–207.

²⁶ W. Mądrzejewski, *Pojęcie przestępczości zorganizowanej i działalności zorganizowanych struktur przestępczych na świecie* [w:] *Przestępczość zorganizowana, fenomen, współczesne zagrożenia zwalczanie ujęcie praktyczne*, red. W. Jasiński, W. Mądrzejewski, K. Wiciak, Szczytno 2013, s. 12.

- pranie pieniędzy,
- zgłaszanie fikcyjnych szkód na szkodę działań towarzystw ubezpieczeniowych.

Grupy zorganizowane angażują się także w wyłudzenie pieniędzy pochodzących z subwencji i dotacji, a także strukturalnych i pomocowych Unii Europejskiej, których celem jest: podwyższenie i przekształcenie, jakość pracy w rolnictwie, inwestycje związane z powstawaniem nowych miejsc pracy i ochrona środowiska. Utrzymuje się także wysoki poziom przestępczości zorganizowanej ekonomicznej. Wpływ na rozwój tej przestępczości wywiera głównie likwidacja podmiotów gospodarczych, które dają możliwość zatrudnienia wielu osobom, wysokie bezrobocie, rozwarstwianie społeczeństwa, bankructwa i zatory płatnicze i społeczne frustracje²⁷.

Każda przestępczość – zarówno indywidualna, zbiorowa, jak też zorganizowana, urzeczywistniana na różne sposoby – jest obecnie jednym z najpoważniejszych problemów współczesnych państw. Najbardziej niebezpiecznym jej rodzajem jest transgraniczna przestępczość zorganizowana (określana jako „nowi aktorzy polityczni areny międzynarodowej”), zagrażająca nie tylko działalności państwa, ale normalnemu funkcjonowaniu społeczeństwa. Transgraniczna przestępczość zorganizowana przyjmuje bardzo zróżnicowane formy, różne są jej przejawy i rozmiary w poszczególnych państwach czy regionach. Ta forma przestępczości jest zjawiskiem bardzo dynamicznym, a jednocześnie nienadającym się do scharakteryzowania na wysokim poziomie ogólności. Niezwykle trudno jest w sposób miarodajny i kompleksowy ocenić skalę jej oddziaływania na bezpieczeństwo państw i systemu międzynarodowego²⁸.

Wraz z nią pojawiają się zagrożenia wynikające z przemytu narkotyków, handlu ludźmi itp. W ostatnich latach na terenie Polski obserwuje się gwałtowny wzrost działalności transnarodowych grup przestępczych. Położenie Polski w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru przechodzącego przemiany polityczno-gospodarcze ułatwia transfer patologii społecznych, w tym zorganizowanej przestępczości. Powstawanie transnarodowych organizacji i powiązań przestępczych jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa. Problemy te wymagają wzmocnienia odpowiednich struktur i instytucji państwa oraz zwiększenia skuteczności ich współdziałania, zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej²⁹.

Siła i intensywność oddziaływania grup przestępczych na bezpieczeństwo poszczególnych państw w znacznej mierze zależy od ogólnej sytuacji danego kraju, a więc stabilności systemu politycznego i gospodarczego, posiadanych zasobów oraz zdolności do przeciwdziałania przestępczości transnarodowej, a także postaw przyjmowanych wobec tego zjawiska. Dlatego transnarodowa przestępczość zorganizowana będzie stanowić większe wyzwania dla krajów o słabszych strukturach państwowych, mniej ustabilizowanym życiu politycznym i gospodarczym oraz dysponujących bardzo ograniczonymi zasobami, zwłaszcza zaś dla państw targanych konfliktami wewnętrznymi lub przechodzących transformację ustrojową³⁰.

²⁷ J. Gołębiowski, *Przestępczość zorganizowana w Polsce z perspektywy Centralnego Biura Śledczego* [w:] *Przestępczość zorganizowana świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E. Pływachowski, Kraków 2005, s. 189–190.

²⁸ http://www.desecuritate.uph.edu.pl/images/De_Securitate_nr_21_2015_Wodka.pdf, dostęp: 4.01.2018 r.

²⁹ Z. Zamiar, A. Sosnowski, *Wybrane aspekty zarządzania bezpieczeństwem państwa*, Kielce 2001, s. 31.

³⁰ <http://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-article-BGPK-3205-2380>, dostęp: 22.01.2018 r.

Terroryzm i przestępczość zorganizowana to najgroźniejsze wyzwania, z jakimi społeczność międzynarodowa musi się zmierzyć. Charakteryzują się dynamizmem rozwoju, przy czym zagrożenia te nie znają granic moralnych ani umownych. Głównym ich celem jest użycie przemocy lub groźby jej użycia (wobec rządu lub obywatela). Celem ataku są zazwyczaj cywilne ofiary, choć terroryści nie gardzą celami policyjnymi, wojskowymi oraz administracji publicznej. Wynika to z ich założeń, gdyż nie walczą oni z pojedynczymi ludźmi, lecz z państwem jako instytucją i jej organami.

Konkludując, należy stwierdzić, iż świat, w którym żyjemy i który współtworzymy w XXI wieku, znalazł się znowu w punkcie zwrotnym, wyróżniającym się gruntownymi zmianami systemowymi, obejmującymi wszelkie sfery życia jednostek, społeczeństw oraz państw – w tym aspekty szeroko pojętego bezpieczeństwa³¹.

Rozważania nad najnowszymi realiami politycznymi, społecznymi, militarnymi i innymi, związanymi m.in. z istotnymi przemianami ustrojowymi w państwach Europy Środkowej i Wschodniej, wskazują, że powodują one z jednej strony – wzrost poczucia takiego bezpieczeństwa, z kolei z drugiej, podobnie jak w wielu poprzednich momentach przełomowych historii – zwiększanie poczucia stabilizacji, pojawienie się kolejnych źródeł zagrożeń i napięć, w tym zagrożeniem terroryzmem międzynarodowym. Sytuacja taka według wielu uczonych i filozofów rodzi nowe problemy teoretyczne i praktyczne, które wymagają różnorodnych badań naukowych. Dotyczy to zarówno fundamentalnych kwestii o charakterze filozoficznym (perspektywy rozwojowe świata, czynniki determinujące uznanie i poszanowanie największych wartości humanistycznych: życia i zdrowia ludzi, ich szczęścia i pomyślności, wolności i demokracji, prawdy i sprawiedliwości, godności jednostki i jej bezpieczeństwa), jak i zagadnień polskiej racji stanu, bezpieczeństwa naszego kraju i narodu, roli Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie umacniania pokoju i demokracji, ładu społecznego, ekonomicznego, politycznego oraz moralnego w Polsce, regionie, Europie czy świecie³².

Realizując strategię bezpieczeństwa odnoszącą się do zwalczania terroryzmu, zapomina się wielokrotnie, że wojna z terroryzmem nie toczy się w Iraku, USA czy też w Afganistanie. Rozgrywa się wszędzie, tak samo w Madrycie, jak i w Warszawie. Doświadczenia tej wojny mówią, że jedyną efektywną bronią stanowią siły specjalne funkcjonujące wszędzie tam, gdzie sytuacja tego wymaga. Aczkolwiek do skutecznego działania nie wystarczy wyszkolenie, wyposażenie oraz męstwo. Dowodzenie logistyka i współdziałanie – stanowią klucz do sukcesu sił specjalnych oraz poprawy bezpieczeństwa³³.

W ramach wojny z terroryzmem każde państwo, w tym Polska, powinny wprowadzić programy bezpieczeństwa wewnętrznego w celu obrony przed zagrożeniami. Całościowe ujęcie bezpieczeństwa kraju powinno obejmować sprawy wewnętrzne i zewnętrzne. Idealny byłby wspólny program w zakresie Unii. Całkowitym nieporozumieniem jest rozpoczynanie działań zbrojnych bez zabezpieczonego zaplecza. Historia konfliktów udowadnia, że zminimalizowanie zagrożeń wewnętrznych jest niezbędnym, aczkolwiek niewystarczającym warunkiem zwalczania terroryzmu. Każdy inny sposób, inna metoda, która nie uwzględni różnych postulatów, może mieć negatywny wpływ na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. I to muszą mieć na uwadze wojskowi i politycy, formułując zasady strategii i wybierając

³¹ R.A. Kosta, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Toruń 2007, s. 165.

³² Ibidem, s. 165.

³³ T. Tokarz, *Budowanie bezpieczeństwa*, „Komandos Military Magazyn Specjalny” 2004, nr 5, s. 26.

metody walki z terroryzmem. Także – a może przede wszystkim – w Polsce, kraju jeszcze niezagrożonym atakiem, jednak ze względu na sojusz z USA mogącym się nim stać³⁴.

Warunkuje to konieczność międzynarodowej współpracy w ramach zwalczania terroryzmu, a więc również kompatybilność – przynajmniej w pewnym zakresie – zasad zarządzania kryzysowego i ośrodków (ciał) powołanych i upoważnionych do tego rodzaju działań. Istnienie sprawnie działającego systemu zarządzania kryzysowego jest bardzo ważnym elementem wiarygodności oraz prestiżu państwa na arenie międzynarodowej³⁵.

W oparciu o wydarzenia z przełomu XX i XXI wieku oraz toczące się obecnie konflikty zbrojne prawdziwą jest teza, że znacznie skuteczniej radzimy sobie w sytuacjach, do których jesteśmy przygotowani, niż w tych, które nas zaskakują. Należy mieć świadomość, że „zagrożenia i wyzwania XXI wieku są różne od tych, w których wyrosliśmy w czasach zimnej wojny. Wówczas polityka była zamrożona, a sfera obronności statyczna. Zagrożeniom obronności można było stawić czoła w sposób obronny. Dzisiejszy świat już tak nie działa. Działalność polityczna, gospodarcza i militarna muszą zostać zintegrowane. Terroryści, upadające reżimy, broń masowego rażenia – to w równej mierze wyzwania polityczne, co militarne. Obrona ojczyzny zaczyna się za granicą, a zacząć troszczyć się o bezpieczeństwo trzeba zawsze, we własnym sercu i umyśle [...] Granice pomiędzy bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym, policją i wojskiem, zapobieganiem kryzysom oraz ich rozwiązywaniem, walka z kryminalną i finansową przestępczością, tropienie terroryzmu i radzenie sobie z upadającymi reżimami stają się sztuczne i niewyraźne”³⁶.

Bibliografia

- Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Balcerowicz B., *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polski*, Wydawnictwo Obrony Narodowej, Warszawa 2004.
- <http://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/publikacje/inne-wydawnictwa/3545,Biblioteka-BN-Asymetria-i-hybrydowosc-stare-armie-wobec-nowych-konfliktow.html>, dostęp: 4.01.2018 r.
- <https://www.bbn.gov.pl/download/1/8600/21-49StanislawKoziej.pdf>, dostęp: 4.01.2018 r.
- <http://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-article-BGPK-3205-2380>, dostęp: 22.01.2018 r.
- Gawliczek J., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Wydawnictwa Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003.
- Gołębiewski J., *Przestępczość zorganizowana w Polsce z perspektywy Centralnego Biura Śledczego* [w:], *Przestępczość zorganizowana świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E. Pływaczewski, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska SA, Kraków 2005.

³⁴ R.A. Kosta, op. cit., s. 185.

³⁵ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 145.

³⁶ J. Solana, *Unia Europejska i NATO, strategiczne partnerstwo*, www.1.gazeta.pl, za: M. Kuliczkowski, *Przygotowania obronne państwa oraz zarządzanie kryzysowe w systemie bezpieczeństwa narodowego RP – kierunki integracji*, „Zeszyty Naukowe AON” 2014 nr 3(96), s. 6–7.

- http://www.desecuritate.uph.edu.pl/images/De_Securitate_nr_21_2015_Wodka.pdf, dostęp: 4.01.2018 r.
- Konopka L., *Strategia bezpieczeństwa państwa. Różnice i podobieństwa. Polska i Stany Zjednoczone*, „Myśl Wojskowa” 2003.
- Kosta R.A., *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Kulickowski M., *Przygotowania obronne państwa oraz zarządzanie kryzysowe w systemie bezpieczeństwa narodowego RP – kierunki integracji*, „Zeszyty Naukowe AON” 2014 nr 3(96), s. 5–44.
- Liedel K., *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.
- Madej M., *Globalizacja zagrożeń asymetrycznych* [w:] *Globalizacja a stosunki międzynarodowe*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, I. Simonides, Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Warszawa 2004.
- Mikusińska A., *Katastrofy i zagrożenia we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Mądrzejewski W., *Pojęcie przestępczości zorganizowanej i działalności zorganizowanych struktur przestępczych na świecie* [w:] *Przestępczość zorganizowana, fenomen, współczesne zagrożenia zwalczanie ujęcie praktyczne*, red. W. Jasiński, W. Mądrzejewski, K. Wiciak, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2013.
- Pawłowski J., *Zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego po zimnej wojnie* [w:] *Zimna wojna (1946–1989) i jej konsekwencje dla ładu międzynarodowego*, red. B. Koszel, S. Wojciechowski, Wydawnictwo Instytut Zachodni, Poznań 2007.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014.
- Tokarz T., *Budowanie bezpieczeństwa*, „Komandos. Militarny Magazyn Specjalny” 2004, nr 5.
- Tomczak, *Ewolucja terroryzmu. Sprawcy – metody – finanse*, Wydawnictwo Instytut Zachodni, Poznań 2010.
- Wojnarowski J., *System obronności państwa*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 2005.
- Zamiar Z., Sosnowski A., *Wybrane aspekty zarządzania bezpieczeństwem państwa*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2001.

SUMMARY

Mariusz Wiatr

The national defence in the period of peace

This work presents general guidelines of the national defence system in the period of peace. Some global threats and challenges have been discussed. Selected aspects of terrorism and prognosis for terrorist threats have been described. The next part of the work refers both to asymmetric actions and organised crime and to their influence on national defensive capability and national security system.

Key words: defense of a country, system of security, challenge, terrorism, menace, asymmetric, organized crime.

Data wpływu artykułu: 30.01.2018 r.

Data akceptacji artykułu: 28.02.2018 r.